

ვალდებულების აღიარება უაქცეპტო ნუსით თანხის ჩამოჭრის შედეგად

I. შესავალი

მოთხოვნის არსებობის აღიარება შესაძლებელია ავანსის, პროცენტის გადახდით, გარანტიის მიცემით ან სხვაგვარად.¹ აღიარების საფუძველზე წყდება და ხელახლა იწყებს ათვლას ხანდაზმულობის ვადა,² შესაბამისად, ის მატერიალურსამართლებრივი ინსტიტუტი, ნების თავისუფალი გამოვლენის შედეგია და პროცესუალურსამართლებრივი დანიშნულება აქვს. რა ჩაითვლება ვალდებულების სხვაგვარ აღიარებად, სასამართლოს შეფასების საგანია,³ რაც ფაქტის ყოველმხრივი გამოკვლევისა და ანალიზის შედეგად უნდა დადგინდეს.⁴ სასამართლო პრაქტიკაში არაერთი შემთხვევაა, როდესაც საბანკო დანესებულების მიერ მოვალის საბანკო ანგარიშიდან თანხის უაქცეპტო ნუსით ჩამოჭრა ვალდებულების სხვაგვარ აღიარებადაა მიჩნეული.⁵ თუმცა სასამართლოს განსხვავე-

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის იურისტი, დოქტორანტი. ORCID: 0009-0005-9457-0956.

¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 137-ე მუხლი.

² ბერეკაშვილი დ., თოდუა მ., ჩაჩავა ს., ძლიერიშვილი ზ., კაზუსის ამოხსნის მეთოდიკა სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2015, 48, 51; საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. I, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 759; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 13 აპრილის განჩინება №ას-701-2021; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 10 ივნისის განჩინება №ას-105-2019; Bilic A., Acknowledgment of Debt which Leads to the Interruption of the Limitation Period, Zbornik Pravnog Fakulteta Zagrebu, Vol. 67, No. 2, 2017, 285; Singh Y., Jaipuria E., Verma B., Bridging Information Asymmetry in Credit Ecosystem: A Case for Broadening the Regulatory Mandate of Information Utilities, Indian Journal of Law and Legal Research, Vol. 5, 2023, 19.

³ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. I, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 760; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება №ას-384-358-2017; Parsons T., Laws of Business for Business Men in All the States of the Union: With Forms for Mercantile Instruments, Deeds, Leases, Wills, &c., Boston, 1857, 207.

⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის განჩინება №ას-386-2019.

⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 29 მაისის განჩინება №ას-1461-2022; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალა-

ბული გადაწყვეტილება⁶ მიუღია, რაც ხაზს უსვამს საკითხის პრობლემურობასა და აქტუალურობას. ვალის აღიარების ინსტიტუტი მეტწილად კრედიტორის ინტერესის დაცვას ემსახურება,⁷ შესაბამისად, მოვალის ვალდებულების იძულებით აღსრულებადობაზე ახდენს გავლენას, ამდენად, ქმედების ვალდებულების აღიარებად მისაჩვენებელი აუცილებელია თითოეული ქმედების სწორი სამართლებრივი ინტერპრეტაცია იმისათვის, რომ არ შეილახოს რომელიმე მხარის სამართლებრივი ინტერესი.

ნაშრომის მიზანია დადგინდეს უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრა რამდენად შეიძლება ვალდებულების აღიარებად იქნეს მიჩნეული. ამდენად, უნდა გამოირკვეს ვალდებულების აღიარების სამართლებრივი შინაარსი, პასუხი გაეცეს კითხვებს – ფაქტის აღიარება არის თუ არა საკმარისი ვალდებულების აღიარებულად მისაჩვენებელი, საჭიროა თუ არა ვალდებულებების აღიარებისა და ვალდებულების შესრულების ნების არსებობა, ვინ შეიძლება იყოს ნორმის სუბიექტი, თანხის უაქცეპტო წესით ჩამოჭრაზე თანხმობის გაცხადება ახდენს თუ არა გავლენას ასეთი ჩამოჭრის ვალდებულების აღიარებულად მიჩნევაზე.

II. ვალდებულების აღიარების სამართლებრივი შინაარსი

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 137-ე მუხლის განმარტება

1.1. სიტყვასიტყვითი განმარტება

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 137-ე მუხლის სიტყვასიტყვითი (გრამატიკული) განმარტებიდან იკვეთება, რომ მთავარი მოქმედება აღიარებაა (ხანდაზმულობის ვადის დენა წყდება, თუ ვალდებულებული პირი... აღიარებს მოთხოვნის არსებობას), წინადადების პირველ ნაწილში დასახელებული ქმედებები კი (ავანსის, პროცენტის გადახდით, გარანტიის მიცემით ან სხვაგვარად) საშუალებებია ამ მიზნის მისაღწევად. აღსანიშნავია, რომ ლიტერატურასა თუ სასამართლო პრაქტიკაში მიჩნეულია, რომ ვალდებულების სხვაგვარ აღიარებად მოვალის იმგვარი ქმედება მიიჩნევა, რომელშიც აშკარად გამოკვეთილია პირის ნება ვალდებულების არსებობასთან მიმართებით და ამ ქმედებით ნათლად,

---

ქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის განჩინება №ას-386-2019; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 31 ოქტომბრის განჩინება №ას-1214-2018; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 11 მაისის განჩინება №ას-250-238-2017.

⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება № ას-384-358-2017.

⁷ Bilic A., Acknowledgment of Debt Which Leads to the Interruption of the Limitation Period, Zbornik Pravnog Fakulteta Zagrebu, Vol. 67, No. 2, 2017, 285.

არაორაზროვნად და ერთმნიშვნელოვნად დგინდება ვალდებულების აღიარება.⁸ გარდა ნორმის სიტყვასიტყვითი განმარტებისა, აღნიშნული მსჯელობა ეფუძნება ნების ავტონომიისა და სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპებს⁹ და განპირობებულია არა მხოლოდ მოვალის, არამედ კრედიტორის ინტერესებითაც, რადგან ასეთი გადახდა (აღიარების საჭიროების არარსებობისასაც) თუ ჩაითვლება ამ ვალში და მას გამოაკლდება, ერთი მხრივ, ვერ განხორციელდება მოვალის ნება, მეორე მხრივ, მაგალითად, დასაჩუქრების მიზნით გადაცემული თანხა ჩაითვლება ვალში, რაც სინამდვილესთან შეუსაბამო იქნება და კრედიტორს დააზარალებს. შესაბამისად, ქმედებები მიზნად უნდა ისახავდეს ვალდებულების აღიარებას, მარტოდენ მათი განხორციელება მიზნის გარეშე არ არის საკმარისი ვალდებულების აღიარებულად მისაჩნევად. მხოლოდ ქმედება რომ კმაროდეს, ნორმაში არ იქნებოდა მითითება, – ეს ქმედებები უნდა განხორციელდეს ვალდებული პირის მიერ და არ იქნებოდა მითითება ვალდებულების აღიარებაზე, არამედ ნორმა ჩამოყალიბდებოდა შემდეგნაირად: ხანდაზმულობის ვადის დენა წყდება უფლებამოსილი პირის წინაშე ავანსის, პროცენტის გადახდით, გარანტიის მიცემით ან სხვაგვარად. ასე რომ, ავანსის გადახდითა თუ სხვაგვარი ქმედებით/ქმედებიდან უნდა გამომდინარეობდეს, რომ პირი აღიარებს ვალდებულების არსებობას.

1.2. სისტემური და ტელეოლოგიური განმარტება

სამართლის თითოეული ნორმა მთლიანი მართლწესრიგის შემადგენელი ნაწილია და განსაზღვრული მიზნით შემუშავდება, ამ მთლიანობის შენარჩუნებისა

⁸ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. 1, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, ლ. ჭანტუიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 760; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 23 სექტემბრის განჩინება №ას-610-2021; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 13 აპრილის განჩინება № ას-701-2021; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 1 დეკემბრის განჩინება №ას-1363-2020; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის განჩინება №ას-386-2019; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 10 ივნისის განჩინება №ას-105-2019; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 24 მაისის განჩინება №ას-389-2019; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება № ას-384-358-2017; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 5 დეკემბრის გადაწყვეტილება №ას-679-633-2017; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 2 ივლისის განჩინება №ას-681-635-2017; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 24 ივნისის განჩინება №ას-491-471-2016; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 27 მაისის გადაწყვეტილება №ას-383-364-2015.

⁹ კიკოშვილი ს., ნების ნაკლი ქართულ სამართალში, ყურნ. „ქართული სამართლის მიმოხილვა“, სპეციალური გამოცემა, 2008, 9.

და კონტექსტის დასადგენად, მიზანშეწონილია ნორმის სისტემური¹⁰ და ტელეოლოგიური¹¹ განმარტება. ამ შემთხვევაში საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 137-ე მუხლის მიზნებისთვის მნიშვნელობას იძენს არა მხოლოდ ვალდებულების არსებობის აღიარების ნება და ფაქტი, არამედ ვალდებულების შესრულების ნებაც.¹² აღსანიშნავია, რომ უბრალოდ ვალდებულების არსებობის აღიარება ხანდაზმულობის ვადას ვერ „გააცოცხლებს“, რადგან ვალდებულების ხანდაზმულობა არ ნიშნავს ვალდებულების არარსებობას,¹³ ასე რომ, მისი არსებობის ფაქტის აღიარებაც ვერ გამოიწვევს ხანდაზმულობის ვადის აღდგენას. აღნიშნულს მარტივად ადასტურებს სამოქალაქო სამართალწარმოების წესებიც, კერძოდ, სარჩელში, პროცესზე მხარეს შეუძლია თქვას, რომ აკისრია ეს ვალდებულება და არ შეუსრულებია, თუმცა მოთხოვნა ხანდაზმულია და ამ მიზეზით არ აპირებს მის შესრულებას.¹⁴ აღნიშნული მოთხოვნის იძულებით განხორციელების შემთხვევებელი ფაქტორია.¹⁵ ამ მიზეზით მხოლოდ ვალდებულების ფაქტის არსებობის აღიარება შესაძლოა უფრო ახლოს იდგეს ფაქტის აღიარებასთან, ვიდრე ვალდებულების აღიარებასთან.¹⁶ ამრიგად, ვალდებულების არსებობის

¹⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2003 წლის 3 ივლისის №2/6/205,232 გადაწყვეტილება საქმეზე, „1. მოქალაქე ავთანდილ რიჟამაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ; 2. მოქალაქე ნელი მუმლაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, პარ. 2.

¹¹ ხუბუა გ., სამართლის თეორია, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2015, 193.

¹² მახათაძე ნ., სახელმეკრულებო მოთხოვნების სასარჩელო ხანდაზმულობის სპეციალური ვადების მიმართება საერთო ვადებთან, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2019, 75; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 24 ივნისის განჩინება №ას-491-471-2016; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება №ას-384-358-2017; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 24 ივნისის განჩინება №ას-491-471-2016; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 1 დეკემბრის განჩინება №ას-824-2020.

¹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 17 ივნისის განჩინება №ას-383-367-2016.

¹⁴ ჩიტოშვილი თ., ვალის არსებობის აღიარება დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკის ქრილში, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2017, 92; სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტუიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 178; Parsons T., *Laws of Business for Business Men in All the States of the Union: With Forms for Mercantile Instruments, Deeds, Leases, Wills, &c.*, Boston, 1857, 207; Bilic A., *Acknowledgment of Debt*, Canadian Law Times, Vol. 29, No. 6, 1909, 582.

¹⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 27 ივნისის გადაწყვეტილება №ას-1155-2021.

¹⁶ სახელმეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 478; მე-სხიშვილი ქ., ვალის აღიარება (თეორია და სასამართლო პრაქტიკა), ჟურნ. „ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა“, V გამოცემა, 2016, 54-56. ამ კონტექსტში საგულისხმოა ვალდებულების დუალისტური გაგება (მისი ორი ასპექტი): ვალი და პასუხისმგებლობა ვალისთვის: სარუხანიშვილი ს., ერთ-ერთი სოლიდარული თავდების თავდებობისგან გათავისუფლების სამართლებრივი შედეგი სხვა სოლიდარული თავდებისათვის, ჟურნ. „Magister Legum“, 2021, 62.

ფაქტის დადასტურებასთან ერთად მოვალე თუ არ გამოხატავს მისი შესრულების ნებას, ეს ქმედება ვერ დაკვალიფიცირდება ვალდებულების აღიარებად.¹⁷ მეტიც, არსებობს მოსაზრება, რომ ვალდებულების აღიარება დაპირების ელემენტსაც კი უნდა შეიცავდეს¹⁸ და ვალდებულები პირი უნდა აცნობიერებდეს აღიარების სამართლებრივ შედეგებს.¹⁹ ნების არსებობასთან დაკავშირებული ყოველი ეჭვი თუ უზუსტობა მოვალის სასარგებლოდ უნდა გადაწყდეს.²⁰

ორივე მხარის ინტერესების თანაბრად დაცვისათვის, მიზანშეწონილია, ვალდებულების ფაქტის არსებობის აღიარებას თან ახლდეს მისი შესრულების ნებაც (რომელიც გამოხატული იქნება სიტყვიერად, წერილობით თუ კონკლუდენტური²¹

¹⁷ ჩიტოშვილი თ., ვალის არსებობის აღიარება დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკის ქრილოში, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2017, 92; აღნიშნული მოსაზრება გამოთქმულია ვალის აღიარების (ლიტერატურაში მოხსენიებული როგორც ვალის კონსტიტუციური, აბსტრაქტული აღიარება – სკ-ის 341-ე მუხლი) კონტექსტში და არა ვალდებულების არსებობის აღიარებასთან (ლიტერატურაში მოხსენიებული, როგორც დეკლარაციული (კაუზალური) ან მარტივი ვალის აღიარება – სკ-ის 137-ე მუხლი) მიმართებით. აღნიშნულ მუხლებთან დაკავშირებით სხვადასხვა წყაროში დაფიქსირებულია მოსაზრებები, რომელთა ნაწილიც ეს ორი ინსტიტუტი სხვადასხვა შემთხვევას აწესრიგებს (მაგ.: მესხიშვილი ქ., კერძო სამართლის აქტუალური საკითხები, თეორია და სასამართლო პრაქტიკა, ტ. I, თბილისი, 2020, 18-19), ზოგიერთი ავტორის აზრით კი ურთიერთშემავსებელი ფუნქცია აქვთ (ბერეკაშვილი დ., თოდუა მ., ჩაჩავა ს., ძლიერიშვილი ზ., კაზუსის ამოხსნის მეთოდიკა სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2015, 48). ხშირ შემთხვევაში, განმარტებები არათანმიმდევრულია და მეტიც, ნორმის შინაარსს ეწინააღმდეგება. კონკრეტულ ავტორთან ვალდებულების აღიარება (კაუზალური ვალის აღიარება) თავის თავში მოიცავს ნებელობით ფაქტორსაც (ჩიტოშვილი თ., ვალის არსებობის აღიარება დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკის ქრილოში, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2017, 99-100).

¹⁸ კაპანაძე ნ., ხანდაზმულობის ვადის დენა ვალდებულების მარტივი, კაუზალური და აბსტრაქტული აღიარების დროს, „შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი“, N12, 2021, 142-143; სახელმეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორებით, თბილისი, 2014, 478; Parsons T., Laws of Business for Business Men in All the States of the Union: With Forms for Mercantile Instruments, Deeds, Leases, Wills, &c., Boston, 1857, 206; Singh Y., Jaipuria E., Verma B., Bridging Information Asymmetry in Credit Ecosystem: A Case for Broadening the Regulatory Mandate of Information Utilities, Indian Journal of Law and Legal Research, Vol. 5, 2023, 21.

¹⁹ ჩიტოშვილი თ., ვალის არსებობის აღიარება დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკის ქრილოში, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2017, 93; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება № ას-384-358-2017; აღნიშნულში მოაზრებულ უნდა იქნეს ვალდებულების შესრულების ნების არსებობა და მისი გააზრებული გამოხატვა (თუმანიშვილი გ., გარიგებები (სამართლებრივი ბუნება და ნორმატიული რეგულირება), თბილისი, 2012, 6), წინააღმდეგ შემთხვევაში სამართლებრივ ლოგიკას იქნება აცდენილი მსჯელობა, რადგან სამართალში არსებობს კანონის ცოდნის პრეზუმფცია, ხოლო დამატებით მხარეთა ნების ავტონომიის დასაცავად არსებობს ნების ნამდვილობის ინსტიტუტი.

²⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 8 სექტემბრის განჩინება №ას-1157-1103-2013.

²¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება № ას-384-358-2017.

ან/და სხვა შესაბამისი მოქმედებით). ამასთან, არაა მიზანშეწონილი, ვალდებულების დაფარვისკენ მიმართული ნების არსებობა შეფასდეს მკაცრად. თუკი პირი ხელნერილით ადასტურებს მის არსებობას (და არ უთითებს მისი შესრულების ნების არარსებობაზე), თუკი მისი ქმედებები ვალდებულების შესრულებისკენაა მიმართული (იხდის ვალის ნაწილს, ასრულებს ვალდებულების ნაწილს), უნდა ჩაითვალოს, რომ ვალდებულება აღიარებულია, რადგან, ლოგიკურად, ამგვარი ქმედებიდან გამომდინარეობს ვალდებულებაზე პასუხისმგებლობის აღებაზე პირის გააზრებული თანხმობა. ხოლო სხვაგვარი ქმედება უნდა შეფასდეს იმის მიხედვით, აღიარების ასპექტს მოიცავს განხორციელებული ქმედება თუ არა. სხვაგვარად რომ ითქვას, თუ აღიარება არ არის გამოხატული ვალდებულების შესრულების დაპირებით, ფაქტის აღიარების ვითარება უნდა იძლეოდეს ვალდებულების შესრულების ნების არსებობის ლოგიკურად ვარაუდის საფუძველს. ასეთ შემთხვევაშიც კი, სხვა მიზნის არსებობის მტკიცების ტვირთი უნდა დაეკისროს მოვალეს.²²

2. ვალდებულების აღიარებაზე უფლებამოსილი პირი

როგორც აღინიშნა, ვალდებულების აღიარება (ეს მნიშვნელოვანია, რადგან კოდექსის 341 მუხლში არ იყოს არეული – ვალის არსებობის აღიარება) არ გულისხმობს ვალდებულების ფაქტის არსებობის აღიარებას (და მისი მიზანი არ არის ვალდებულების არსებობის ფაქტის დადგენა/დამტკიცება), პირიქით, მასში მოიაზრება ვალდებულების არსებობაზე პასუხისმგებლობის კისრება.²³ შესაბამისად, ის ნების გამოვლენის შედეგია, რის გამოც შეუძლებელია ვალდებულები პირის ნაცვლად სხვამ აღიაროს ვალდებულება, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც პირი სარგებლობს შესაბამისი წარმომადგენლობითი ან სხვაგვარი უფლებამოსილებით.²⁴ დოქტრინაშიც გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ვალდებულება უნდა აღიაროს სწორედ ვალდებულმა პირმა,²⁵ ვინაიდან მისი აღიარება წარმოშობს სამართლებრივ შედეგებს მხოლოდ მოვალისათვის.²⁶ აღნიშნული გამომდინარეობს

²² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 23 სექტემბრის განჩინება №ას-610-2021; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 13 აპრილის განჩინება № ას-701-2021.

²³ Singh Y., Jaipuria E., Verma B., Bridging Information Asymmetry in Credit Ecosystem: A Case for Broadening the Regulatory Mandate of Information Utilities, *Indian Journal of Law and Legal Research*, Vol. 5, 2023, 20.

²⁴ აღნიშნული გამომდინარეობს სამოქალაქო სამართლის ფუძემდებლური პრინციპებიდან და ინსტიტუტებიდან, როგორცაა, ნების ავტონომია, ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი და წარმომადგენლობის ინსტიტუტი. სხვაგვარ უფლებამოსილებაში მოაზრებულია ნებართვა (სკ-ის 100-ე მუხლი). ნების გამოვლენის ნამდვილობა შესაძლოა მოწონებითაც (სკ-ის 101-ე მუხლი).

²⁵ ჩიტოშვილი თ., ვალის არსებობის აღიარება დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკის ქრილში, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2017, 761.

²⁶ მახათაძე ნ., სახელშეკრულებო მოთხოვნების სასარჩელო ხანდაზმულობის სპეციალუ-

თავად ნორმის დისპოზიციიდან: „ვალდებული პირის მიერ“. ერთ-ერთ საქმეში სააპელაციო სასამართლომაც ამ მიზეზით (ხელწერილი ხელმოწერილი იყო არავალდებული პირის მიერ) არ მიიჩნია ვალდებულება აღიარებულად.²⁷ სხვა საქმეში სასამართლომ ვალდებულების აღიარებად არ შეაფასა მესამე პირის მიერ გაცხადებული სურვილი ვალდებული პირის ნაცვლად ვალის გადახდაზე.²⁸

გამოთქმულია მოსაზრება, რომ არავალდებული პირის მიერ ვალდებულების აღიარება შესაძლებელია, თუმცა ეს შემთხვევა ვალდებულების აღიარებად არ განიხილება, არამედ ასეთ დროს „სხვა“ პირი კისრულობს ამ ვალდებულების შესრულებას, მას აღიარებს საკუთარ ვალდებულებად.²⁹ შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ თავად ვალდებულ პირს აქვს ვალდებულების აღიარების უფლება-მოსილება, რომელიც შესაძლოა სხვადასხვა ქმედებაში გამოიხატოს.

3. ვალდებულების აღიარების სამართლებრივი ბუნება

ვალდებულების აღიარების ინსტიტუტის მართლზომიერად გამოყენების მიზნით, აუცილებელია დადგინდეს, სამართლებრივად რა სტატუსი აქვს მას. რეალური აქტები, რომლებიც გარიგების შესრულებას ისახავს მიზნად (მაგალითად, ვალდებულების ნაწილის შესრულება) ან მისგან დამოუკიდებლად იწვევს სამართლებრივ შედეგებს, არ არის ნების გამოვლენა სამართლებრივი გაგებით, შესაბამისად, მასზე არ ვრცელდება ნების ნამდვილობის დანაწესები.³⁰ აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ ერთ შემთხვევაში ქმედება მიზნად უკვე გამოვლენილი ნების შესრულებას ისახავს, მეორე შემთხვევაში კი მას ბუნებრივად მოსდევს ახალი უფლებრივი მდგომარეობა.³¹ განსახილველ შემთხვევაში, როგორც აღინიშნა, ქმედების მიზანი არ არის მხოლოდ ვალდებულების შესრულება, არამედ ის დაკავშირებულია ვალდებულების აღიარებასთან.³² სხვაგვარად რომ ითქვას, მართლოდენ ქმედება (რეალური აქტი) კი არ ხდება, მას ახლავს მიზანი და შედეგი

რი ვადების მიმართება საერთო ვადებთან, სადისერტაციო ნაშრომი, თბილისი, 2019, 76.

²⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2004 წლის 22 ივლისის განჩინება №ას-263-559-04. აღსანიშნავია, რომ უფლებამოსილების არსებობის ნაწილში განვითარებული მსჯელობა საკასაციო სასამართლომ არ გაიზიარა.

²⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 1 დეკემბრის განჩინება №ას-1363-2020.

²⁹ მესხიშვილი ქ., კერძო სამართლის აქტუალური საკითხები, თეორია და სასამართლო პრაქტიკა, ტ. I, თბილისი, 2020, 24; რამდენადაც აღნიშნული შემთხვევა სხვა კვლევის საგანია, ამ სტატიის ფარგლებში მასზე საუბარი არ იქნება.

³⁰ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. I, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, ლ. ჭანტუიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 288.

³¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 194-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

³² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 24 ივნისის განჩინება №ას-491-471-2016; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 5 დეკემბრის გადაწყვეტილება №ას-679-633-2017.

– ვალდებულების აღიარება. ასე რომ, ნების გამოვლენა აღნიშნული ინსტიტუტის არსებობის მაკვალიფიცირებელი აუცილებელი ფაქტორია.

მეორე მხრივ, ნების გამოვლენა რომ გარიგებად იქნეს მიჩნეული, ის უნდა წყვეტდეს, ცვლიდეს ან წარმოშობდეს სამართლებრივ ურთიერთობას.³³ სამართლებრივი ურთიერთობის ფორმაცვალებაში მოიაზრებენ უფლებრივი მდგომარეობის ცვლილებას, როდესაც ახალი უფლებები და ვალდებულებები ჩნდება, მათი შინაარსი ფორმირდება ან სრულიად წყდება ურთიერთობა.³⁴ განსახილველ შემთხვევაში ვალდებულების აღიარება რაიმე ახალი უფლება-ვალდებულების წარმოშობას ან მისი შინაარსის შეცვლას არ იწვევს, პირიქით, ამ ქმედებით ერთგვარად დასტურდება ვალდებულებების შეთანხმებული ფორმით არსებობა,³⁵ რის გამოც, შესაძლოა, ვალდებულების აღიარება არ მიეკუთვნებოდეს ცალმხრივი გარიგებების კატეგორიას კლასიკური გაგებით.

ნების გამოვლენა სამართლებრივი შედეგის დადგომისკენ, კონკრეტული მიზნისკენ მიმართული გარეგანი გამოხატულებაა,³⁶ ვალდებულების აღიარებით კი მხარე პასუხისმგებლობას იღებს მის შესრულებაზე, რასაც შედეგად ხანდაზმულობის ვადის ხელახლა დაწყება მოსდევს. ნების ამგვარი გამოვლენა, რომელიც გარეგნულად ჰგავს ნების გამოვლენას, მაგრამ არ არის გარიგება კლასიკური გაგებით (რადგან უშუალოდ არ იწვევს სამართლებრივი შედეგის დადგომას, იქნება ეს დამატებითი ვადის დანიშვნა³⁷ თუ სხვ.), მიჩნეულია გარიგების მსგავს ნების გამოვლენად, რის გამოც მათი ნამდვილობის დასადგენად შეიძლება გარიგებისა და ნების ნამდვილობის მომწესრიგებელი ნორმების გამოყენება.³⁸ ამასთან, უშუალოდ ნების გამოვლენაში სამოქალაქო კოდექსი არ მოიაზრებს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ისეთი ნების გამოვლენას, რომელიც პირდაპირ მიმართული იქნება სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობის, შეცვლის ან შეწყვეტისკენ,³⁹ რის გამოც საჭიროებისამებრ ასეთ ნებასთან დაკავ-

³³ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 50-ე მუხლი.

³⁴ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. I, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 288,

³⁵ მესხიშვილი ქ., ვალის აღიარება (თეორია და სასამართლო პრაქტიკა), ჟურნ. „ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა“, V გამოცემა, 2016, 56.

³⁶ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. I, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 287; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 6 თებერვლის განჩინება Nას-1435-1450-2011.

³⁷ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 394-ე მუხლის მეორე ნაწილი.

³⁸ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. I, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 288; შეად., იქვე, 759.

³⁹ თუმანიშვილი გ., გარიგებები (სამართლებრივი ბუნება და ნორმატიული რეგულირება), თბილისი, 2012, 6.

შირებით შესაძლოა სამოქალაქო კოდექსის ნების ნამდვილობის მომწესრიგებელი დებულებების გამოყენება.

დასკვნის სახით, რადგანაც ვალდებულების აღიარება ახდენს გავლენას მოვალისა თუ კრედიტორის უფლებრივ მდგომარეობაზე, არსებობს სამართლებრივად მნიშვნელოვანი ნების გამოვლენა, რომელიც რომც არ ჩაითვალოს კლასიკური ტიპის გარიგებად, მიიჩნევა გარიგების მსგავს ნების გამოვლენად და მასზე უნდა გავრცელდეს გარიგების მომწესრიგებელი ნორმები.

III. უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრის მიმართება ვალდებულების აღიარებასთან

1. ვალდებულების აღიარება თანხის ვალდებულების შესასრულებლად მიძცავის ზრით

1.1. საბანკო ანგარიშზე თანხის ჩარიცხვის მიმართება ვალდებულების შესრულებასთან

ვალდებულების შესრულებასთან დაკავშირებული ქმედების განხორციელებისას მიზნობრიობა აუცილებელია, რათა ვალდებულების აღიარების არსებობა დადგინდეს.⁴⁰ ერთ-ერთ საქმეზე სასამართლომ განმარტა, რომ თუ მოვალეს საკუთარ ანგარიშზე თანხა შეჰქონდა ვალის გადახდის მიზნით და ეს თანხა მიექცეოდა სასესხო ვალდებულების დასაფარად, როდესაც ბანკი და კლიენტი შეთანხმდნენ უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრასთან დაკავშირებით ნამდვილი ხელშეკრულების საფუძველზე, მაშინ აღნიშნული ქმედება განიხილება ვალდებულების აღიარებად.⁴¹ აღნიშნული მსჯელობა გასაზიარებელია, – ვალდებულებების პირის მიერ ვალდებულების ნაწილის შესრულება მის აღიარებას ნიშნავს,⁴² თუმცა რა მიიჩნევა ვალდებულების შესრულებად და როდის ასრულებს პირი ვალდებულებას თავად, ზოგ შემთხვევაში შეფასების საგანია.⁴³ მოცემულ საქმეში მოვალეს ყოველთვის უნდა საბანკო ანგარიშზე შეჰქონდა თანხა 10 ლარის ოდენობით, იმ პირობებში, როცა მხოლოდ სესხის ძირითადი თანხის სახით მას და-

⁴⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება №ას-384-358-2017; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 24 ივნისის განჩინება №ას-491-471-2016.

⁴¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება № ას-384-358-2017.

⁴² Parsons T., *Laws of Business for Business Men in All the States of the Union: With Forms for Mercantile Instruments, Deeds, Leases, Wills, &c.*, Boston, 1857, 209.

⁴³ მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე სასამართლომ საიჯარო ქირის გადახდა არ დაუდო საფუძველად ვალდებულებების პირის მიერ მოთხოვნის უზრუნველყოფის საშუალების ვალდებულების აღიარებას. იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 24 ივნისის განჩინება №ას-491-471-2016.

საფარი ჰქონდა 1476.94 ლარი. ამ მიზეზით, სასამართლოს შეფასების საგანი იყო, ყოველთვიურად ანგარიშზე 10 ლარის განთავსება რამდენად მიიჩნეოდა კრედიტორის წინაშე ვალდებულების შესრულებად. ვინაიდან მოვალეს ჰქონდა მნიშვნელოვანი დავალიანება, სასამართლომ 10-10 ლარის ჩარიცხვა არ ჩათვალა ვალდებულების დაფარვისაკენ მიმართულ მოვალის ნებელობით ქმედებად.⁴⁴

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, სასამართლომ მართებულად ჩათვალა ქმედების მიზნის გამოკვლევა და დაადგინა, რომ გასათვალისწინებელია საკრედიტო პროდუქტის მოცულობისა და მოვალის მიერ გადახდილი ვალის მოცულობის თანაფარდობა იმის დასადგენად, ქმედება იყო თუ არა ვალდებულების შესრულებისკენ მიმართული.⁴⁵ კერძოდ, თუ გადასახდელ თანხასთან შედარებით შეუსაბამოდ ნაკლები თანხა შეაქვს მოვალეს, აღნიშნული ვერ მიიჩნევა ვალდებულების სხვაგვარ აღიარებად. უნდა ითქვას, რომ შეფასებისას აღნიშნული შესაძლოა ერთ-ერთ კრიტერიუმად იქნეს გამოყენებული. თუმცა, სამწუხაროდ, შემდგომ პერიოდში პრაქტიკა განსხვავებულად, ძველი პრაქტიკის მსგავსად განვითარდა.⁴⁶

1.2. ვალდებულების აღიარება მესამე პირების „შესრულების“ შედეგად

არაერთ გადაწყვეტილებაში სასამართლო სასესიო ვალდებულების შესრულებას (უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრისას), მიუხედავად იმისა, თუ ვის მიერაა ის „შესრულებული“ და რა მიზნით, აიგივებს მოვალის მიერ ვალდებულების აღიარებასთან.⁴⁷ მაგალითად, სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, ყველა

⁴⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება №ას-384-358-2017; მეორე მხრივ, საინტერესოა თანხის ჩარიცხვის ინტენსივობაც. ერთი წლის მანძილზე ანგარიშზე თანხის შეტანას ყოველთვიურად, სავარაუდოდ, უნდა ჰქონდეს მიზეზი. თუკი ეს არ არის ვალდებულების დაფარვისკენ მიმართული ქმედება, პირი უნდა დაინტერესდეს, რატომ ვერ ასრულებს თავის მიზანს (რასაც თანხის ჩარიცხვით განიზრახავდა) და რატომ აჭრის ბანკი ამ თანხას. შესაძლებელია, ამგვარ პირობებში, როდესაც პირი კვლავ აგრძელებდა თანხის გადახდას, ეს ქმედებები ვალდებულების აღიარებად შეფასებულიყო. საბოლოო ჯამში, შეიძლება ითქვას, რომ გადაწყვეტილებაში არ არის ასახული, თუ რა მიზნით შეჰქონდა მოვალეს საბანკო ანგარიშზე თანხა.

⁴⁵ სხვა გადაწყვეტილებაშიც სასამართლომ ყურადღება მიაქცია ჩარიცხული თანხების მოცულობას. იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 10 ივნისის განჩინება №ას-105-2019.

⁴⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 29 მაისის განჩინება №ას-1461-2022; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის განჩინება №ას-386-2019; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 31 ოქტომბრის განჩინება №ას-1214-2018; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 11 მაისის განჩინება №ას-250-238-2017.

⁴⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის განჩინება №ას-386-2019; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 30 აპრილის განჩინება №ას-384-358-2017.

გადახდა გულისხმობს მოვალის მიერ მოთხოვნის აღიარებას.⁴⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლო კი არ მიიჩნევს მნიშვნელოვნად იმ საკითხს, თუ ვინ რიცხავს თანხას.⁴⁹ აღნიშნული კრიტიკას იმსახურებს, რადგან ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში არ შეიძლება ქმედება ავტომატურად მოიაზრებდეს აღიარების ნების გამოვლენას (რაც სამოქალაქო კოდექსის 137-ე მუხლის გამოყენების მაკვალიფიცირებელი ნიშანია). როდესაც პირი საკუთარი ნებით იხდის ვალის ნაწილს, ის აღიარებს ვალდებულების არსებობას და ამიტომაც ასრულებს მას, თუმცა, როდესაც საქმე უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრას ეხება, აღნიშნული თანხა საერთოდაც შესაძლებელია მისი სურვილის საწინააღმდეგოდ სხვა პირის მიერ იყოს ჩარიცხული.⁵⁰ მოვალის ნებისმიერ ანგარიშზე ნებისმიერი პირის მიერ ნებისმიერი მიზნით ნებისმიერ დროს დარიცხული თანხა ბანკს მოვალის თანხმობის გარეშე შეუძლია მიაქციოს ვალდებულების აღსასრულებლად,⁵¹ შესაბამისად, ანმყოში ამ ქმედების განხორციელებისას შესაძლოა არც არსებობდეს მოვალის ნება ვალდებულების შესრულებაზე. სწორედ ამაზე აპელირებდა მხარე ერთ-ერთ საქმეში, სადაც სასამართლომ საბანკო ანგარიშზე 6,26 ლარის ჩარიცხვა ვალდებულების აღიარებად მიიჩნია: მოვალის განმარტებით, თანხა ბანკმა ჩამოაჭრა, შესაბამისად, მას არ გადაუხდია და არც ამის განზრახვა ჰქონია.⁵² სააპელაციო პალატამ ასევე აღნიშნა, რომ უშუალოდ მოსარჩელის მიერ მოპასუხის ანგარიშიდან თანხის ჩამოჭრის შემთხვევაშიც, მიიჩნევა, რომ ვალდებულება სწორედ მსესხებელმა შეასრულა.⁵³ 137-ე მუხლის მიზნებისთვის რომც ჩაითვალოს, რომ ასეთ შემთხვევაში გადახდა შესრულებულია მოვალის მიერ, რადგან ფიზიკური განმახორციელებელი შესაძლოა იყოს მესამე პირი, უნდა დადგინდეს, იყო თუ არა მისი (მოვალის) ნება ვალდებულების შესრულება. მეტიც, არამც თუ 137-ე მუხლის კონტექსტში, ზოგადად, როგორც ვალდებულების შესრულების ფაქტის არსებობაც კი შესაძლოა გახდეს სადავო უაქ-

⁴⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 11 მაისის განჩინება №ას-250-238-2017.

⁴⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის განჩინება №ას-386-2019.

⁵⁰ აღნიშნულს მოწმობს ხელშეკრულების პუნქტები, რომლის ანალიზითაც დგინდება, რომ მესამე პირის მიერ ვალდებული პირის ნების საწინააღმდეგოდ ჩარიცხული თანხაც შესაძლებელია უაქცეპტო წესით ჩამოიჭრას მოვალის ანგარიშიდან: ფიზიკური პირის საბანკო ოპერაციების წარმოების შესახებ ხელშეკრულების მე-16.26.1 პუნქტი: <<https://urlis.net/f2rbgkao>> [08.06.2023]; ფიზიკური პირის საბანკო მომსახურების შესახებ ხელშეკრულების მე-16.25.1. პუნქტი <<https://urlis.net/7k5vpzrr>> [08.06.2023];

⁵¹ იქვე; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის განჩინება №ას-386-2019.

⁵² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 11 მაისის განჩინება №ას-250-238-2017.

⁵³ იქვე.

ცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრისას. არავალდებული პირის მიერ ვალდებულების შესრულება შესაძლებელია ვალის გადაკისრებისას, რა შემთხვევაშიც კრედიტორის გარდა, მოვალისა და თავად ახალი შემსრულებლის ნების ნამდვილობაა მნიშვნელოვანი.⁵⁴ ამ კონტექსტში, საყურადღებოა ის, რომ მოვალის საბანკო ანგარიშზე მესამე პირმა შეიძლება თანხა გადარიცხოს შეუთანხმებლად, მეტიც, შესაძლოა თავად მასაც (გადამრიცხველს) შეეშალოს და შემთხვევით გადარიცხოს არასწორ ანგარიშზე. ასეთ შემთხვევაში, გამოდის, არ არსებობს სამი პირიდან ორი პირის ნება, თუმცა ბანკი მაინც არ უბრუნებს გადამრიცხველს თანხას, არამედ მას მიაქცევს ვალდებულების შესასრულებლად.⁵⁵ ასე რომ, ამგვარი ქმედებების ვალდებულების შესრულებაც კი სადავოა, არამც თუ ვალდებულების აღიარებად მიჩნევა.

საგულისხმოა ისიც, რომ მოვალეს ანგარიშის გაუქმების უფლებაც შეზღუდული აქვს კრედიტის დაფარვამდე, რის გამოც პრევენციის მიზნით ისიც კი არ შეუძლია, რომ მის ანგარიშზე თანხის ჩარიცხვას ხელი შეუშალოს.⁵⁶ სწორედ ამიტომ, სასამართლომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეისწავლოს საქმის ფაქტობრივი გარემოებები სრულად და დაადგინოს, აღნიშნული გადახდა მიზნად ისახავდა ვალდებულების შესრულებას (მოვალის სურვილის შესაბამისად) თუ არა. ამრიგად, ამ კონტექსტში, თუკი ვალდებულება შესრულებულად მიიჩნევა, ერთმანეთისაგან გასამიჯნია ვალდებულების შესრულება, როგორც ფაქტი და ვალდებულების შესრულების ნება, როგორც ვალდებულების აღიარების მკვალიფიცირებელი გარემოება.⁵⁷

2. უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრაზე თანხმობის კავშირი შემდგომი გადახდის ვალდებულების აღიარებად მიჩნევისასთან

ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში სასამართლო განმარტავს, რომ რადგან ხელშეკრულებების საფუძველზე მსესხებელი გამოხატავს ნებას და აცხადებს თანხმობას კრედიტის დაფარვის მიზნით ბანკის მიერ მისი ანგარიშიდან თანხის უაქცეპტოდ ჩამოჭრაზე, ბარათზე თანხის ჩარიცხვა და ბანკის მიერ თანხის უაქცეპტო წესით ანგარიშიდან ჩამოჭრა მიჩნეულ უნდა იქნეს მოვალის

⁵⁴ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 203-ე მუხლი.

⁵⁵ აღნიშნული ბანკების მიერ დამკვიდრებული პრაქტიკაა, რომელიც უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრის უფლებამოსილებას ეფუძნება: ფიზიკური პირის საბანკო ოპერაციების წარმოების შესახებ ხელშეკრულების მე-16.26.1 პუნქტი: <<https://urlis.net/f2rbgkao>> [08.06.2023]; ფიზიკური პირის საბანკო მომსახურების შესახებ ხელშეკრულების 16.25.1. პუნქტი <<https://urlis.net/7k5vpzrr>> [08.06.2023].

⁵⁶ ფიზიკური პირის საბანკო ოპერაციების წარმოების შესახებ ხელშეკრულების მე-8.2. პუნქტი: <<https://urlis.net/f2rbgkao>> [08.06.2023].

⁵⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 5 დეკემბრის გადაწყვეტილება №ას-679-633-2017; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 24 ივნისის განჩინება №ას-491-471-2016.

მხრიდან ვალდებულების არსებობის სხვაგვარ აღიარებად.⁵⁸ განსახილველ შემთხვევაშიც უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრასა და სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპზეა აქცენტი გადატანილი.⁵⁹ საგულისხმოა, რომ სახელშეკრულებო თავისუფლების ნაწილში პრობლემა არ იკვეთება, მაგრამ უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრაზე თანხმობა არ გულისხმობს, რომ ანგარიშზე თანხის ჩარიცხვა და მისი უაქცეპტო წესით ჩამოჭრა ვალდებულების სხვაგვარ აღიარებად უნდა იქნეს მიჩნეული. ამ შემთხვევაშიც გასამიჯნია თანხის ჩამოჭრა, როგორც მართოდენ ქმედება, ვალდებულების შესრულება და ნების გამოვლენა, როგორც ვალდებულების აღიარება.⁶⁰ მოვალემ ბანკს გადასცა უფლებამოსილება განეხორციელებინა გადარიცხვა „მოვალის მაგივრად“, თუმცა ეს არ გულისხმობდა ვალდებულების აღიარების უფლებამოსილების გადაცემასაც. სხვა პირის ნაცვლად ნების გამოვლენის უფლებამოსილება შეიძლება ჰქონდეს მხოლოდ წარმომადგენელს.⁶¹ განსახილველ შემთხვევაში ვალდებული პირის ნაცვლად ნების გამოვლენის უფლება ყველაზე უფრო ახლოს სამოქალაქოსამართლებრივი ინსტიტუტებიდან შეიძლება იდგეს დავალების ხელშეკრულებასთან.⁶² თუმცა აღნიშნული ვერ მიიჩნევა დავალების ხელშეკრულებად, რადგან ამ შემთხვევაში მოვალე არ აძლევს ბანკს დავალებას, არამედ ანიჭებს უფლებამოსილებას,⁶³ მაშინ, როდესაც დავალების ხელშეკრულების არსებობის განმსაზღვრელი სწორედ ისაა, რომ პირი კონკრეტულ დავალებას იღებს და მის შესრულებას კისრულობს,⁶⁴ ამიტომაც ზოგიერთ შემთხვევაში დავალების ხელშეკრულება და მინდობილობა (რწმუნებულება) ურთიერთშემავსებელ ფუნქციას ატარებს, რადგან მინდობილობა კონკრეტული დავალების შესრულებას ვერ უზრუნველყოფს.⁶⁵ დავალების არსებობის შემთხვევაშიც, ეს შეეხება ვალდებულების შესრულებას და არა ვალდებულების აღიარებას, რადგან ხელშეკრულებაში არ არის მითითებული ვალდებულების აღიარების თაობაზე, ხელშეკრულების საფუძველზე ბანკს მხოლოდ თანხის ვალდებულების აღსასრულებლად მიქცევის უფლებამოსილება

⁵⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის განჩინება №ას-386-2019.

⁵⁹ იქვე.

⁶⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 5 დეკემბრის გადაწყვეტილება №ას-679-633-2017.

⁶¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 103-ე მუხლის პირველი ნაწილი.

⁶² იქვე, 709-ე მუხლი.

⁶³ უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრა რომ დავალების გარეშე ხორციელდება, აღნიშნულს მოწმობს უზენაესი სასამართლოს განმარტებაც. იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 31 ოქტომბრის განჩინება №ას-1214-2018; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 11 მაისის განჩინება №ას-250-238-2017.

⁶⁴ თოდუა მ., ვილემსი ჰ., ვალდებულებითი სამართალი, თბილისი, 2006, 70.

⁶⁵ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წ. IV, ტ. I, თბილისი, 2001, 394, 396.

აქვს, რასაც უზენაესი სასამართლოც აღნიშნავს: „ხელშეკრულებების თანახმად, მსესხებელი იმთავითვე გამოხატავს ნებას კრედიტის დაფარვის მიზნით ბანკის მიერ მისი ანგარიშიდან თანხის უაქცეპტოდ ჩამოჭრის შესახებ“⁶⁶. მეტიც, ვალდებულების აღიარების შესახებ დავალების ხელშეკრულების არსებობის შემთხვევაში მისი ნამდვილობაც კი შესაძლოა სადავო იყოს, რადგან ბანკს მოუწევდა ვალდებულება ელიარებინა (წარმოდგენილის ნაცვლად) საკუთარი თავის წინაშე, რაც წინააღმდეგობაში მოდის თვითკონტრაჰირების აკრძალვასთან, დავალების ხელშეკრულებისა⁶⁷ და საკუთარ თავთან გარიგების დადების აკრძალვის მიზნობრივი განმარტებიდან გამომდინარე.⁶⁸

ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ აღნიშნა, რომ მსესხებელმა ბანკისთვის უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრის უფლებამოსილების მინიჭებით საკუთარი უფლებამოსილება დელეგირების გზით გადასცა ბანკს, რის გამოც ბანკის მიერ მოვალის ანგარიშიდან თანხის ჩამოჭრა მოვალის მიერ ვალდებულების შესრულებად განიხილება.⁶⁹ განსახილველ შემთხვევაში თავად სასამართლო შენიშნავს, რომ დელეგირება ვალდებულების შესრულებას ეხება და არა აღიარების ფაქტს. შესაბამისად, ზემოაღნიშნული მსჯელობის გათვალისწინებით, რადგან აწმყოში არ იკვეთება მოვალის ნება ვალდებულების აღიარებასთან დაკავშირებით, მარტოოდენ ქმედება ვერ ჩაითვლება ვალდებულების აღიარებად.

ქმედების განხორციელების თვალსაზრისით, ბანკი უფლებამოსილია, თუმცა მოვალის ნაცვლად ის ვერ გამოავლენს ნებას, რადგან მას არ გააჩნია წარმომადგენლობითი უფლებამოსილება არც კანონით და არც გარიგების საფუძველზე. უაქცეპტო წესით თანხის ჩამოჭრა თავად მოვალის მიერ ვალდებულების შესრულებადაც რომ შეფასდეს, არ არსებობს აღიარების ნება, ასე რომ, ვალდებულების აღიარების შემადგენელი ორი კომპონენტიდან ამ შემთხვევაში მაკვალიფიცირებელი ფაქტორი, აღიარება არ არსებობს.

IV. დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ქმედების ვალდებულების აღიარებად მიჩნევისთვის საჭიროა პირი ავანსის გადახდითა თუ სხვაგვარი ქმედებით აღიარებდეს ვალდებულების არსებობას და გამოხატავდეს ვალდებულების შესრულების ნებას. რამდენადაც ვალდებულების შესრულების ნება

⁶⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის განჩინება №ას-386-2019.

⁶⁷ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნ. IV, ტ. I, თბილისი, 2001, 394-396.

⁶⁸ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 114-ე მუხლი.

⁶⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 11 მაისის განჩინება №ას-250-238-2017.

მაკვალიფიცირებელი ნიშანია, ამასთან, ნორმა შეიცავს სიტყვებს – „ვალდებული პირის მიერ“, ვალდებულების აღიარების უფლებამოსილება აქვს თავად ვალდებულ პირს, რომელიც შესაძლოა სხვადასხვა ქმედებაში გამოიხატოს. საგულისხმოა, რომ ვალდებულების აღიარება არ იწვევს ახალი უფლებრივი მდგომარეობის წარმოშობას, რის გამოც შესაძლოა ის არ იქნეს მიჩნეული გარიგებად კლასიკური გაგებით. თუმცა, რადგან ვალდებულების აღიარების ნების გამოვლენა გავლენას ახდენს მოვალისა და კრედიტორის უფლებრივ მდგომარეობაზე, თუკი ეს ნების გამოვლენა არ მიიჩნევა გარიგებად, ის ექცევა გარიგების მსგავს ნების გამოვლენაში და მასზე მაინც უნდა გავრცელდეს გარიგების მომწესრიგებელი ნორმები.

რაც შეეხება საბანკო ანგარიშზე თანხის ჩარიცხვისა და უაქცეპტო წესით ჩამოჭრის შემთხვევას, აღნიშნული ავტომატურად არ მიიჩნევა ვალდებულების აღიარებად. ამ შემთხვევაში, დასადგენია, თუ ვინ და რა მიზნით ჩარიცხა აღნიშნული თანხა. თუკი თავად ვალდებულმა პირმა გადაიხადა კრედიტის დაფარვის მიზნით, ქმედებაში აღიარების კომპონენტი ივარაუდება. თუმცა მესამე პირის მიერ თუნდაც კრედიტის დასაფარად გადარიცხული თანხა, თუკი ეს არ შეესაბამება ვალდებულ პირის ნებას, ვერ ჩაითვლება ვალდებულების აღიარებად, რადგან აღიარების სუბიექტი სწორედ ვალდებულ პირია. აღსანიშნავია ისიც, რომ ერთმანეთისაგან გასამიჯნია ბანკის უფლებამოსილება თანხის ჩამოჭრაზე და ვალდებულების აღიარების უფლებამოსილება. ხელშეკრულების ძალით, ბანკი უფლებამოსილია მოვალის ნაცვლად განახორციელოს ქმედება – უაქცეპტო წესით ჩამოჭრას და მიაქციოს თანხა ვალდებულების აღსასრულებლად. თუმცა აღიარების უფლება ვერ ექნება ბანკს, რადგან მას არ გააჩნია წარმომადგენლობითი უფლებამოსილება არც კანონით და არც გარიგების საფუძველზე. მხოლოდ ქმედების განხორციელება კი, აღიარების მიზნის გარეშე, არ იძლევა სამოქალაქო კოდექსის 137-ე მუხლის გამოყენების შესაძლებლობას.